

УДК 340.113

Віктор Вікторович ЛАЗАРЄВ,

кандидат юридичних наук, доцент,

Харківський національний університет внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9468-0497>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ МОВИ ПРАВА

В юридичній науці ще недостатньо досліджена проблематика мови права. Ця проблема є як мовознавчою, так і правовою, оскільки її дослідження потребує водночас лінгвістичного і юридичного аналізу. Одна з причин недостатнього дослідження мови права полягає в тому, що розробники законопроектів не використовують повною мірою правила лінгвістики, натомість останні, замало уваги приділяють вивченню мови права як особливого функціонального стилю літературної мови, не аналізують з мовознавчих позицій правові тексти. Проте у нормативному акті, як певному творі, є ряд особливостей, які дозволяють виокремити стиль законодавства в особливий самостійний стиль літературної мови, який іменується офіційно-діловим або офіційно-документальним. Щоб точно визначити роль мови в розробці і реалізації норм права, науковцю необхідно мати ґрунтовну підготовку юриста, філософа, лінгвіста і філолога [1, с. 177].

Проблеми вдосконалення термінології притаманні в тій чи іншій мірі будь-якій області науки і практики. Вони пов'язані, перш за все, зі збільшенням інформаційних потоків в сучасному суспільстві. Як наслідок - зростання кількості термінів і необхідність формулювання та дотримання певних правил їх використання. Ці процеси характерні і для юридичної сфери життя суспільства, оскільки глибокі соціальні зміни останніх років зумовили стрімке зростання правотворчої діяльності. Однак кількісні показники у правотворчій діяльності не завжди відповідають належній якості нормативно-правових актів, оскільки не відповідають вимогам юридичної техніки. А наявність створених з дотриманням техніко-юридичних правил нормативно-правових актів є важливою умовою упорядкованості і стабільності суспільних відносин, що сприяє запобіганню помилок в процесі реалізації права [1, с. 177] і наближає чинні нормативно-правові акти до однозначного застосування.

Важливою умовою досягнення відповідності текстів нормативно-правових актів правилам юридичної техніки є правильне науково обґрунтоване використання мовних засобів вираження змісту норм права, оскільки саме мова як універсальна знакова система

покликана забезпечувати взаємодію між суб'єктами правотворчості і реалізації норм права.

Найважливішим елементом мови права, що полягає у найбільш точному і економічному відображенні явищ правової дійсності, є юридична термінологія, яка в даний час є далеко не бездоганною з точки зору юридичної техніки, що вельми негативно впливає на ефективність правових норм в нашій республіці.

Серед недоліків сучасної нормативно-правової термінології можна відзначити наступні: позначення одним терміном декількох різних понять і декількома термінами одного поняття; відсутність у ряду термінів чітких дефініцій; використання в якості термінів слів, що відрізняються експресивним забарвленням; не завжди обґрунтоване використання іноземних термінів; застосування лінгвістично і стилістично неправильних, неблагозвучних термінів; використання застарілих термінів і розмовних виразів [1, с. 178], з'ясування характеру співвідношення між термінами [2, с. 154; 3, с. 78], юридичні термінологічні одиниці утворюються на основі різних моделей [4, с. 194] і т. д.

Всі зазначені недоліки термінології нормативно-правових актів призводять до спотворення волі суб'єктів правотворчості, породжують труднощі в процесі застосування права, найбільш очевидні при розгляді правових спорів у відповідних судах. Це веде до порушень конкретних прав особистості, що негативно чиним позначається на авторитеті права як найважливішого регулятора соціальних відносин в сучасному світі і не сприяє підвищенню рівня правової культури в суспільстві. Означені проблеми у використанні правової термінології набувають особливої значущості у зв'язку зі збільшенням ролі інформаційних технологій у всіх видах юридичної практики, широким використанням довідкових правових систем, електронних словників термінології законів і підзаконних актів, які потребують відповідності нормативних правових термінів певним нормам.

Подоланню існуючих недоліків нормативно-правової термінології покликана сприяти її уніфікація, спрямована на створення неупередливої системи термінів, що містяться в законах і підзаконних актах різних рівнів. У свою чергу, вирішення проблеми уніфікації нормативно-правової термінології направлено на підвищення техніко-юридичного рівня нормативних правових актів, зростання їх комунікативної ефективності, а, в кінцевому підсумку, - формування єдиного правового простору в республіці і підвищення рівня правової культури нашого суспільства [1, с. 178].

Однозначне використання і застосування юридичної термінології означає не лише одне-єдине значення терміна, але і його однакове

сприйняття і однакове тлумачення. Тому в процесі роботи над зовнішнім викладом нормативних правових приписів треба одночасно усувати не тільки синонімію і багатозначність, а й все те, що заважає зв'язати зі словом Відомо сенс і безпомилково дізнатися предмет, названий цим словом. Впорядковуючи термінологію, тобто фіксуючи значення кожного терміна даної системи понять, встановлюється однозначність терміна [5, с. 321].

Висновки. Сучасна юридична термінологія покликана чітко відображати сутність і зміст категорії. Саме тому, специфіка юридичної термінології полягає у важливості її точного застосування, що має на меті не лише вживання слів, а забезпеченні системності функціонування права. Таким чином, чітке і однозначне використання юридичної термінології забезпечать належні передумови для якісної підготовки нормативно-правових актів.

Список бібліографічних посилань

1. Ганиева Т. И., Урматова А. Д., Рыспаева Г. С. Юридическая терминология и терминотворчество в процессе подготовки нормативных правовых актов в Киргизской Республике. *Бюллетень науки и практики*. 2019. Т. 5. № 10. С. 176–186. URL: <https://doi.org/10.33619/2414-2948/47/22> (дата звернення 06.04.2021).

2. Баланаева О. В. Юридическая терминология: синонимия и антонимия (на материале украинской терминологии). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія*. 2018. Вип. 33 (1). С. 154–157. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_33\(1\)_43](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_filol_2018_33(1)_43). (дата звернення 06.04.2021).

3. Толикина Е. Н. Синонимы или дублиеты? *Исследования по русской терминологии*. Москва, 1971. С. 78–89.

4. Федулова М. Н. Юридическая терминология как составная часть терминологической науки. *Вестник КГУ*. 2017. № 4. С. 192–194.

5. Урматова А. Д., Рыспаева Г. С. Юридическая терминология. *Бюллетень науки и практики*. 2019. Т. 5. № 9. С. 318–324. URL: <https://doi.org/10.33619/2414-2948/46/42> (дата звернення 06.04.2021).

Одержано 08.04.2021